

HORVÁTH ZSOLT

SZÉCHENYI ISTVÁN ÉS KOSSUTH LAJOS VITÁJA

Absztrakt

Politikusok ma is emlegetett párharca. Ezzel az egyszerű mondattal leírható főhőseink vitája. A szó elszáll, az írás megmarad, de az idő múlásával a papír is szertefoszlik, s a kőtábla, melybe a legendákat vésték is porrá lesz a természeti viszontagságok következtében. A legendák azonban tovább élnek az emberek emlékezetében. A legendák fölé pedig a nagyléptékű tettek helyezkednek, melyek emberek százezreinek sorsa felől döntenek. Ezek a tettek pedig évek kitarató munkájának gyümölcseként szolgálhatják embertömegek érdekeit, a hazát, s annak gyarapodását. Nem egy egyszerű politikusi nézeteltérésről van tehát szó. Olyan jeles szereplők vitájáról, kik könyveket írtak, tömegeket mozgattak és újításokat, reformokat teremtettek. Kikről könyvek írnak, szobrok ékeskednek, utcák és intézmények viselik nevüket. Ennek tetejében pedig belevésték magukat a köztudatba, az emberek emlékezetébe és szívébe...

Kulcsszavak: vita, párharc, reform, reformer, legenda, tettvágy, haza, újkeletű reformok, politika, köztudat, ellentét, érdek, radikális, konzervatív, fellendülés, szabadság, béke, hazaszeretet

BEVEZETÉS

A legnagyobb magyar, gróf Széchenyi István és Kossuth Lajos vitája és patvarkodása nagy port kavart a 19. századi Magyarország politikai színterén. A két rivális nézőpontjához sokan csatlakoztak, így támogató táborokat kialakítva a két ellentétes álláspontot képviselő honfi köré. Mind a mai napig fennáll és motoszkál minden történész és jogtörténész fejében a kérdés: Kinek volt igaza? Melyik fél álláspontjának érvényesülése lett volna az optimális, vezetett volna a legcélszerűbben Magyarország felvirágozásához és béklyóitól való megszabaduláshoz? Ez a kérdés azonban egy közembert is foglalkoztathat, ennek okán kutatásom eme érdekes és feltárandó kérdés köré épül.

Témaválasztásom azonban egyéb kérdésköröket is feszeget: Valóban állhatatosan és teljességgel ellentartott egymásnak a két politikus? Hogyan fejlődött a két reformer és hogyan jutottak el szemléletük összeütközteségig?

Az ellentétekből fakadó küzdelmek mennyiben vitték előre Magyarországot a reformkorban és azután, vagy éppen ellenkezőleg hatott ez a párharc Magyarország fejlődésére? A konzervatív, fontolva haladó és gazdasági reformokkal bércre hágó Széchenyi vagy a radikális, progresszív, a népet feltüzelő szónoklatokat zengő forradalmár Kossuth orientáltságát kell előnyben részesíteni, vagy esetleg a két elem, két álláspont ötvözete tűnik a magyarság piedesztálra emelésében a legjobb megoldásnak?

1. ELTÉRŐ ÉS KÖZÖS VONÁSOK

Széchenyi és Kossuth más évjáratú és más egyéniséggel megáldott, ennek tetejében pedig más társadalmi rétegbe született és eltérő körülmények között felcseperedett politikusok. Kossuth Lajos a köznemesek soraiból került ki, Széchenyi pedig a grófi nemesi réteg sarja. Széchenyi gazdagabb körökben mozgott a Habsburg dinasztiával szoros kapcsolatot tartva és európai utazásai során megismerkedett a környező nyugati országok gazdaságával, politikájával és kultúrájával.

Kossuth az elszegényedett alsóbb rétegek problémáival küzdő mágnás jogász családból származott. Ennek ellenére egy vonás mégis közös és mérvadó volt bennük: „Kiszakadni az embertelenné vált rendi világból”¹ Fiatalkorukban a helyzetet még nem ilyen kiélezett szempontból mérlegelték, annyit viszont már 30-as éveikben érzékeltek, hogy Magyarországon nem tudnak eléggé kiteljesedni és változtatásokat kell eszközölni annak érdekében, hogy a jobb életszínvonal felé billenjen a mérleg nyelve, az összmagyarság érdekeit szem előtt tartva. „Egyikük előtt sem volt kétséges: minden reform alapfeltétele, ugyanakkor célja is, hogy a magyar nemesekből ”nemes magyarok” váljanak” Hőseink rosszkedve azonban más-más forrásból eredt, mint ahogy fiatal éveik is más-más korszakra estek.²

¹ LACKÓ MIHÁLY: *Széchenyi és Kossuth vitája*, 1977, Gondolat, Bp, 49.

² Uo. 50.

Gondolkodásmódjuk és világszemléletük így eltérő irányt vett. A társadalom problémáit is másképpen akarták megoldani a saját természetük és elgondolásuk alapján. Ez nemcsak származásuk, hanem neveltetésük és életkörülményeik utóhatásaként is jelentkezett. Kossuth ambícióit növelte édesapja példamutatása a jogász hivatás betöltésével, és a szegényebb környezet rászorította a családot, így az ifjú Kossuthot is arra, hogy eszével és értelmiségi munkájával keresse a kenyerét, eltérően a dorbézoló, gazdag középnemesi és arisztokrata származásúaktól. Ebből fakadóan is következhet a Kossuth család ellenszenve a felsőbb rétegekkel szemben.³

Széchenyi ezzel ellentétben jómódú, dinasztibarát környezet családiás légterében nevelkedett, számára nevelőtanárt is felfogadtak. Ezzel együtt a keresztény vallás erős hatása és a folyamatos taníttatás felkészítette Széchenyit az élet megpróbáltatásaira. Már kiskorában a hazafias szemléletmódra nevelték és tehetségének kibontakoztatását is támogatták. A család szeretete, az érzelmi háttér és a keresztény neveltetés Széchenyi kiforrt jellemében is megmutatkozott.⁴

Széchenyi István és Kossuth Lajos életútja teljesen más pályán mozgott fiatalságuk derekán. Széchenyit a katonaság és a Napóleon elleni háborúk hívták hadba, ezután pedig az európai utazások szippantották magukba a fiatal Széchenyit. Kossuth jogász karrierjét folytatta és a politika iránti érdeklődése is fokozódott.

Az ország átpolitizáltsága ez idő tájt egyre behatóbbá vált. A megyei politikai körök mindinkább szerepet kaptak a Habsburgok elleni viaskodásban: „A megyei ellenállás valami olyasmit villantott föl, ami majd a 40-es években, vitánk idején válik tartóssá: hogy ti. a megyék – legalábbis a sérelmi kérdésekben – alkalmasak a tömegpolitika színterének is.”⁵

Széchenyi Magyarországon tett utazásai egyre nagyobb hazaszeretetet gerjesztettek az ifjú szívében. Magyarország, a rendek, a politika és a magyar emberek elmaradottságát immáron párhuzamba tudta állítani (némi túlzott önkritikával) saját belső elfogultságával és személyiségének fejletlenségével. „Előmozdítani, hogy Magyarországon az emberek valóban emberi módon éljenek: egy ilyen feladat formát adna a maga személyisége egymással küzdő erőinek is. A külvilágra irányuló szolgálat értelmet kovácsolna a belső számára is.”⁶ Így a politika és a haza iránti fokozott érdeklődés közös felületet jelentett Kossuth és Széchenyi számára.

Széchenyi azonban a kis-és középnemesek ill. arisztokraták önérdékeitől függetlenül már átfogóbban szemlélte a monarchia helyzetét, Magyarország és a Habsburg Birodalom párharca: ez a hadszíntér az önkény és az önös érdekek melegágya. Ugyanakkor figyelembe vette azt is, hogy hazájának lakói nem csupán önös érdekeket képviselő ellenzék és királypárti, hanem a szent korona eszme, a legitimizmus és az alkotmányosság érdekében ill. a jogtalanság ellen folytatják küzdelmüket a Habsburgok elnyomásával szemben.⁷ A törvénytenség eluralkodása ebből a szempontból mind Kossuth és mind Széchenyi igazságérzetét tépdelte.

2. AZ UTAK KERESZTEZIK EGYMÁST

A gazdasági, társadalmi és politikai problémák megoldására Széchenyi reformtörekvései óriási jelentőséggel bírtak. A kaszinó ötletének előterjesztése, és a Nemzeti Kaszinó megalapítása újabb politikai fórumot/fórumokat nyitott meg Magyarország politikája iránt érdeklődő gazdag és értelmiségi nemes osztályok számára. „Az egyesület célját Gróf Széchenyi István így vonalozta körül: „hogy hazánkban is legyen egy olyan megkülönböztetett díszes összegyülekező hely, melyen főbb és előkelőbb, jobb nevelésűek, eszes s értelmes férfiak a társaságnak mindenik osztályából, egymással vagy barátságos beszélgetés végett találkozzanak vagy többféle politikai újságokat s hasznos gazdasági, tudományos, művészi hónapos írásokat olvashassanak.”⁸

A kaszinó ötlete ezután futótűzként terjedt Magyarországon és több kaszinó alapítása és kiépítése követte a Nemzeti Casino-t országszerte. Az újhelyi kaszinó alapszabályait Kossuth dolgozta ki, tehát az újítás nagy népszerűségnek örvendett a kisebb városok köreiben is.

Kossuth Lajos évek múltán felvételt kért Wesselényi Miklós ajánlásával a Nemzeti Casino-ba. Ekkor került sor Széchenyi és Kossuth érdekeinek összeütközésére és útjaik keresztezték egymást. Széchenyi István ugyanis nem támogatta Kossuth felvételét és részvételét a Casino-ba.⁹

³ FÓNAGY ZOLTÁN-DOBSZAY TAMÁS: *Széchenyi és Kossuth*, 2003, Kossuth, Bp, 136-137.

⁴ Uo.13-14.

⁵ LACKÓ i.m.62.

⁶ Uo.79-81.

⁷ Uo. 83-85.

⁸ DR. KOMLÓSSY FERENC: *Széchenyi István gróf élete*, 1911, Hornyánszky Cs. és Kir. udvari könyvnyomdája, Bp, 77.

⁹ <http://www.habsburg.org.hu/cikk/a-sz%C3%A9chenyi%E2%80%93kossuth-vita> (2022.05.05)

Ennek két főbb oka van: Kossuth nem tartozott a vagyonosabb nemesek közé, így vagyoni hozzájárulást nem remélhettek tőle az alapítvány támogatásában. A nyomósabb ok pedig nem más, mint Kossuth politikai nézeteinek terjesztése, melyet Széchenyi a legkevésbé sem nézett jó szemmel. Ezért Széchenyi találkozót kért Kossuthtól és ekkor jelenik meg első naplóbejegyzése is riválisáról, melyben röviden, viszont annál ellenszenvesebben és kétségbeesettebben ír Kossuth Lajos felvételéről. „Wesselényi behozta Kossuthot a Kaszinóba. Szétrombolta ezzel a társaságot, - a munkámat – mily nehéz munka volt!” Másnap pedig már a találkozóról esik szó: „Négyszemközt Kossuthal a Kaszinó miatt.”¹⁰ Kossuth Lajos a találkozón történt elutasítása miatt azonban kénytelen visszavonni a jelentkezési kérelmét.¹¹

Hogy jobban megérthessük Széchenyi István álláspontját és az érdeklentét kiéleződését, meg kell vizsgálnunk Kossuth tevékenységét a 30-as évek elején. A már férfikorba lépő jogász ekkor mélyen beleássa magát a magyar politika világába. Ez egyrésztől ügyési pályafutásának végeként, másrésztől az országgyűlésben/ országgyűlésről folytatott tudósítások révén érthette el kiindulópontját. Többen is felkérték hősünket arra, hogy a távollevők követeként vegyen részt, mint aktív szavazati joggal nem rendelkező tudósító az országgyűlésben. „Kossuth tehát teljes erővel vethette bele magát az egyre népszerűbb és egyre több kézíratos példányban másolt tudósítások szerkesztésébe.”¹² Az Országgyűlési Tudósítások egyfajta pótlólagos lapként jelentkezett, az egységes rendi tudósító lap helyett. Hiszen a külön törvénybe nem foglalt, de köztudott birodalmi cenzúra megakadályozta a nyilvános politikai lapok kiadását. A kormányzat felügyelete és a cenzúra azonban nem terjedt ki az Országgyűlési Tudósításokra.¹³

Az országgyűlés után újabb lapot indított, melyet Törvényhatósági Tudósítások névvel illetett. Ezek a tudósítások, a kiépített pesti tudósítói apparátus és a gyakorlat révén, már nagyobb példányszámban és gyorsabb ütemben kerültek kiadásra, annak ellenére, hogy csak 24 számot és 1 évet éltek meg. Ezzel együtt a megrendelők és előfizetők száma is megnövekedett. A megrendelők között találkozunk Széchenyi István nevével is, aki éles kritikával illette és megfontoltan olvasta a tudósításokat.¹⁴

Az óvatlan és nyílt szembenállás az osztrák udvarral és a magyar-osztrák ellentétek felszítása ezekkel a lapokkal eszkalálta a helyzetet. Széchenyi ezt nagyon jól átlátta, és éppen ezért, a politikai harcok helyett egy gazdasági harcra ösztökölte a népet. Kossuth tömegeket mozgatót meg és a jogok és politikai szabadság kivívását helyezte előtérbe, Széchenyi pedig a tőkés gazdaság fejlődését irányozta elő, előtérbe helyezvén a gazdasági felzárkózáshoz szükséges érdekeket a politikai érdekekkel szemben. Hitel című műve is a gazdasági fejlődés elősegítésének és megindításának érdekében jelent meg. A tőkés vagyon forgásának sebessége, a hatékony kereskedelem és haszonelvűség felé mutat, ami fellendítheti az egész gazdaságot. Ez az elv eredetileg a közgazdász Adam Smith-től származik.¹⁵

„A pénznek, földnek s minden egyébnek csak úgy van lehető legnagyobb haszna, ha egyiket s másikat minden pillanatban arra fordíthatom, amire tetszik. Mennél szaporábban juthatok pénzemhez vagy földemhez, s mennél rövidebb idő alatt cserélhetem az elsőt a másikért s viszont vagy egyiket s másikat egyéb életjavakért, annál többet ér nekem száz vagy millió forintom, tíz- vagy százezer hold földem, s viszont minden becse meg is szűnhet, mert az érték szorosan a pillantathoz van kötve.” Kiragadván e korszakalkotó gondolatot a Hitel című műből.¹⁶

Reformtevékenységét azonban nem mindenki tekintette folyamatosnak, inkább immáron befejezettnek és Kossuth börtönből való szabadulása után elmondott beszédéből is arra következtethetünk, hogy nézőpontja szerint Széchenyi munkásságának leáldozott és egy lánglelkű új reformer (személyében Kossuth maga) kell, hogy kézbe vegye az ország további sorsát. A beszéd szövegekörnyezetéből kitűnik, hogy Kossuth saját magáról többet beszél és előbbrevalónak tartja saját pályafutását, hiszen a sorrendben is önmagát említi elsőként és csak beszéde végén emlékezik meg a szó szoros értelmében Széchenyi István tevékenységéről. „Kinél nagyobb magyart nemzetem *évkönyveiben* nem ismerek”¹⁷ Széchenyit ugyan a legnagyobb magyarnak titulálja, de nem

¹⁰ SZÉCHENYI ISTVÁN: *Napló*, 1978, Gondolat, Bp, 820.

¹¹ <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Kossuth-kossuth-lajos-osszes-munkai-1/kossuth-lajos-osszes-munkai-vi-AC0D/ifjukori-iratok-1819-julius-5-1837-majus-3-AC2E/78-pest-1836-majus-29-kossuth-levele-pregardt-janoshoz-a-nemzeti-kaszino-igazgatojahoz-bejelenti-hogy-felveteli-kerelmet-visszavonja-BA06/> (Letöltés dátuma: 2022.05.05)

¹² HERMANN RÓBERT: *Kossuth Lajos élete és kora*, 2002, Pannonica, Bp, 14-17.

¹³ Uo.17.

¹⁴ Uo. 18.

¹⁵ <http://www.habsburg.org.hu/cikk/a-sz%C3%A9chenyi%E2%80%93kossuth-vita> (Letöltés dátuma: 2022.05.05)

¹⁶ GRÓF SZÉCHENYI ISTVÁN: *Hitel*, 1979, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Bp, 42.

¹⁷ LACKÓ i.m. 146-148.

szabad megfélekednünk arról, hogy múlt időben beszél munkásságáról, amit az évkönyv szó leginkább kiemel.¹⁸

Széchenyi felfedezte az őt "dicsérő" beszédben Kossuth politikai fondorlatait és hogy milyen hatást fog kiváltani mind magában és mind a hallgatóságban. Ugyanis a beszéd vizsgálatával ráeszmélhetünk, hogy Kossuth saját politikai helyét jelöli ki és Széchenyit egy fénylő, ámbár távoli csillagként jellemzi, ezzel Széchenyi jövőbeli terveit lekicsinylően. Kossuth a homályos polgár azonosításával mindenkit belevont a reformerek körébe, hiszen a fény és a jó irányában haladók mind vele, a toborzóval tartanak. Ugyanakkor a vele ellentétes álláspontot vallók a sötétség és törvénytelenység ivadékai. Ezeket a politikai fogásokat Széchenyi többszörösen is ítélettel bírálja, így a Hitel című művében is. „S nem szolgáltatni valakit gonoszabbul, mintha dicséreteink által igen magasra emeljük, amely által őtet úgyszólván egy magas toronyra állítjuk, melyről szégyen nélkül nem ereszkedhetik le, s magát oly magas helyen nem is tarthatja sokáig, s így arrul a közvéleményben a legfőbb pontrul a legalacsonyabbra szokott süllyedni.”¹⁹ Emellett a modern tömegpolitika és a rendi politika egységesítése, a reformerek és a nemesség egészének összeolvadása egy rossz irányba mutató egységes politikai halmazt von maga után, ami szűk látókörrrel rendelkezik és túlzott ellenszenvvel tekint a Habsburgok fennhatóságára, ami még inkább a konfliktusok felé sodorhatja az országot.²⁰

3. A VITA HEVÉBEN

Az érdekkellentétek és nézőpontkülönbségek a 40-es években érték el csúcspontjukat, robbantották ki hőseink vitáját. A különbségek átfogták a gazdaságpolitika, reformok gyorsasága és sorrendje az örökváltság és a nemzetiségi kérdés körét.

Széchenyi programját az ősiség idejétmúlt intézményének eltörlése, a mérsékelt társadalom és gazdaságpolitika és az örökváltság önkéntes feloldása képezte. A jobbágyok sanyargatását, robotolását ellenezte, és a jobbágyfelszabadítást a jobbágy és földesúr megegyezésén alapuló kompromisszumban látta meg. A művelődés és az értelmiségi réteg növelése emellett szintén céljai között szerepelt. Az adóztatás kérdését a nemesség mérsékelt megadóztatásával oldotta volna meg. Organikus és fokozatos fejlődést képviselt, a gazdaság fejlődését megcélözva, amelyet a Habsburg Birodalom együttműködésével kísérelt megvalósítani.²¹

Kossuth, ellentétben Széchenyivel, a szabadpiac kialakulását támogatta és a független kereskedelem kialakítását ösztönözte, ill. a vámunió megszüntetését szorgalmazta. Az ipar fejlődését helyezte előtérbe, annak érdekében, hogy hazánkban is hatékony, fejlett és önálló ipar létesülhessen. Magyarország fellendülését a politikai reformokban, a Birodalomtól való önállósodásban és az ezen fejlesztések bekövetkeztével automatikusan fejlődő gazdaságban és társadalomban látta. Az adót arányosan kivetni kívánta a társadalom minden rétegére. Mindazonáltal a jobbágyfelszabadítás felgyorsítása végett a kötelező örökváltság intézményét tartotta szem előtt.²²

Széchenyi és Kossuth a közlekedéspolitikában is eltérően gondolkozott. A legnagyobb magyar a Bécs-Pest közti vasútvonal kiépítését tekintette a legcélszerűbb és Nyugat felé nyitó intézkedésnek, mellyel az áruk importja és exportja is lényegesen felgyorsulhat. Kossuth az ország belsejében és a fiumei kikötő felé vezető vasútvonalat építtette volna ki, ami a forradalom miatt azonban meghiúsult.²³

Kossuth Lajos a Landerer nyomda segítségével 1841-ben közzétette a Pesti Hírlap nevű nyilvános folyóiratát Magyarországon. A folyóirat nyelvezetét és megfogalmazását tekintve könnyen megérthető volt az alsóbb rétegek számára is. A politikai lap kialakíthatott egy egységes politikai szemléletmódot az ország lakói között. Azonban nagymértékben befolyásolhatta az emberek politikai nézeteit, műveltségüktől és származásuktól függetlenül. Érdekes továbbá, hogy Kossuth szabadulását követően már hírlapírásba kezdhetett mindenféle felügyelet és cenzúra nélkül. Ez annak tudható be, hogy a Birodalom nem vette

¹⁸ CSORBA LÁSZLÓ: Miért a legnagyobb? <https://rubicon.hu/cikkek/miert-a-legnagyobb> (Letöltés dátuma 2022.05.05)

¹⁹ LACKÓ MIHÁLY: *Széchenyi és Kossuth vitája*, 1977, Gondolat, Bp, 149-152.

²⁰ Uo. 153.

²¹ http://m.blog.hu/vi/viribusunitis/file/Kossuth_es_Szechenyi.pdf (Letöltés dátuma: 2022.05.05)

²² http://m.blog.hu/vi/viribusunitis/file/Kossuth_es_Szechenyi.pdf (Letöltés dátuma: 2022.05.05)

²³ http://m.blog.hu/vi/viribusunitis/file/Kossuth_es_Szechenyi.pdf (Letöltés dátuma: 2022.05.05)

komolyan Kossuth próbálkozásait és arra számított, hogy a magyar főnemesek majd az udvarba özönlenek és gátat vetnek Kossuth intézkedéseinek.²⁴

Széchenyi ennek ellenére meglátta a Hírlapban rejlő buzdító energiát, a liberális hangnemet, és a közös magyar cél ellenére kifejezetten szembeszegült a Pesti Hírlap terjesztésével. István nádor értesítésével és a magyar urak, többek között Deák Ferenc és Batthyány Lajos felszólításával a lap cenzúrázását szorgalmazta. A cenzúráról és ellenvetéseiről naplójában is említést tesz. „A Főherceghez. Merész játék. Hosszasan és nyíltan beszéltem vele. Cenzúráztasson.”²⁵ Széchenyi ellenkezése azonban nem talált pártfogást. Kossuth táborának lángját lelohasztani úgy látszott már nehezen lehet. A nagyurak, köznemesek többsége is Kossuth Lajos pártját fogta, így Széchenyi elszigetelődött a Kossuthot támogató politikusok körétől.

Hogy mire fel ez a nagy ellenkezés a gróf részéről? Széchenyi István volt az egyedüli, aki megsejtette a politikai összefogás következményeit, ugyanis itt már nem csupán összefogásról, hanem egy forradalom szításáról is beszélhetünk, amit egy ilyen eszközzel, mint a Pesti Hírlap könnyűszerrel el lehet indítani, főleg a kellő meggondoltság hiányában. Széchenyi nagyon jól átlátta ismét a helyzetet, és tudta azt is, hogy egy esetleges háború milyen veszteségekkel jár a magyar nemzet számára, emellett pedig Széchenyi szorgos munkáját döntheti romba. A jakobinusok példája alapján nem akart belekeveredni egy a fokozott haladást meggátló konfliktusba a Habsburg udvarral.

Ennek okán látott napvilágot a Kelet Népe című röpirat Széchenyi István jóvoltából. Hősünk küzdeni kívánt a Hírlappal és annak minden hátrányával. Ugyan természetesen osztotta és átértékelte a Hírlap közléseit és kiáltásait, de a legkevésbé sem helyeselte a nyitott szabadszájúságot és a liberalizmus ilyen mértékű megnyilvánulását, amit kritikai iratában ki is fejt. „Mik után azt hiszem, elég világosan kitűnik, hogy én a 'Pesti Hírlap' szerkesztőjének szándéka' tisztaságául de legkisebbé sem kételkedem, mit újra és újra kijelentek; elveit is jobbadán és legfőbb vonásaikban osztom; sőt egy cseppet sem vonakodom ezennel kinyilatkoztatni, hogy azokat legnagyobb részben magaméivá teszem, sőt, legyen szabad mondani, legédesb atyai érzések közt jobbadán magaméinak ismerem; és ekkép egyedül «azon modor» ellen lehet és van kifogásom, melly szerint mint ő hiszi, «felemeli a' hazát», mint hiszem viszont én «sírba dönti a' magyart».”²⁶

Az arisztokrácia értelmiségét és reformtevékenységét nagyrabecsülő Széchenyi igyekezett a rendi társadalom fenntartásáért és csak fokozatos felszámolásáért tevékenykedni. Erre rámutat a Lánchídra kivetett adó, melyet a nemeseknek is meg kellett fizetniük. Féja Géza jellemzése bizonyos szempontból illik Széchenyi gondolkodásmódjára, azonban nem teljességgel ruházható a reformerre: „Széchenyi teremtő ihletének tetőpontján levette magáról osztályának béklyóit, csaknem az egyetemes magyarság szószólójává emelkedett” „Maga Széchenyi a Kelet Népé-ben még azt hangsúlyozza, hogy Kossuth céljait helyesli, csupán modorát kárhozzatja.”²⁷

Széchenyi érzekelte a népében rejlő tudatlanságot, a jobbágyok műveletlenségét, éppen ezért szükségesnek tartotta a vezető gazdag réteg ideiglenes uralkodását és fejlesztő tevékenységét, addig, míg népének tagjai a „kiművelt emberfők” közé emelkedhetnek. Eme megközelítés miatt az oligarcha szó pejoratív jelentése nem ruházható Széchenyi személyére, Féja Géza sokszor említett szóhasználatával ellentétben.

Kossuth Lajos nem hagyta szó nélkül Széchenyi bírálatát és nem sokkal később egy válaszirattal lendült ellentámadásba. A Felelet című könyvével a Kelet Népe visszhangját igyekezett tompítani és visszavágni. Iratában élesen kritizálja Széchenyi álláspontját, s ellentmondásokat ragad ki a Kelet Népe és Széchenyi fő műveiből: „A nemes gróf azt látszik hinni, hogy a magyar nemzet sír szélén állott, midőn ő az életre üdítő tárogatót 15 év előtt megharsogtató” „A Hitel-e 136-ik lapján: Boldogok mi, hogy köztünk inkább a fiatalság jelei s hibái láthatók, s hogy még távol tőlünk a vénség s koporsó” „Világ 99-ik lapján: Magyarországon fejedelme nagy hatalmu ur, mert élő s fiatal, nem vén s megholt nemzetet uralkodik.” „A kelet népe 16-ik lapján: valóságos csuda, az emberiség évrázsaiban hallatlan eset s közvetlen isteni befolyás, nemzetünket olly közel a sirhoz, ismét az élők közé visszalépni látni.”²⁸ Így Kossuth alátámasztja érveit, miszerint a haza makk egészséges és fejlődésében nem szabhat neki senki határt. Véleménye szerint Széchenyi egyedül a saját eszközeivel próbálná felemelni az országot a korszerű haladás háttérbe szorításával. Kossuth gyökeres és

²⁴ <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/SajtoTortenet-a-magyar-sajto-tortenete-1/a-magyar-sajto-tortenete-i-17051848-2D87/a-negyvenes-evek-folyoirat-es-hirlapirodalma-a-forradalomig-89B/kossuth-es-a-pesti-hirlap-9DD/> (Letöltés dátuma: 2022.05.05)

²⁵ SZÉCHENYI ISTVÁN: *Napló*, 1978, Gondolat, Bp, 933..

²⁶ <http://mek.niif.hu/05500/05533/05533.htm> (Letöltés dátuma: 2022.05.05)

²⁷ FÉJA GÉZA: *Kossuth Lajos*, 1987, Szépirodalmi Könyvkiadó, Bp, 74-75.

²⁸ KOSSUTH LAJOS: *Felelet gróf Széchenyi Istvánnak Kossuth Lajostól*, 1986, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Bp, 8-9.

mielőbbi újításokkal hozakodik fel, hiszen a magyar nemzetet ereje teljében látja, méltónak és képesnek tartja a nép egészét a teljes és hirtelen változtatásokra.

A két reformer nézeteltérései Széchenyi István akadémiai beszédében is megmutatkoztak. Az aktuálpolitikai helyzetre tekintettel Széchenyi a nemzetiségek kérdésével hozakodott elő és ékes sokatmondó beszédet tartott 1842-ben. A magyar politikusok között eluralkodó nacionalizmus és etnicizmus a nemzetiségek a magyar nemzetiséggel történő viszálját keltheti, mint ahogyan azt Széchenyi már ekkortájt észrevette.²⁹ Hiszen a bécsi udvar a különbségek kisarkításával kihasználhatja a helyzetet és maga mellé állíthatja, ezzel együtt uszíthatja az etnikumokat a magyar nemzetiség ellen. Kossuth és táborának nacionalista, egységesítő felfogása a differenciáltságot a nemzetiségek között növelheti, teret engedve a széthúzásnak. A fokozatosság és mértékletesség szellemében Széchenyi az etnikumok érdekeinek előtérbe helyezését javasolja.³⁰

4. LE A CSATABÁRDOKKAL

Korszakalkotó reformereink vitája hamarosan véget ért. A változás szele hozta meg a harsányan dúló politikai, szónoki harc végét. A változás, ami kiközöktette Kossuthot a hírlapszerkesztés világából, és kiközöktette Széchenyit az arisztokratikus szemléletmódból. 1844-ben a Pesti Hírlap megszűnt. A főrendiház tagjai közé bekerültek az ellenzéki mágnás politikusok is.³¹ A bécsi kormány mindinkább mozgolódni kezdett.

Hőseink politikai helyzete tehát megváltozott és a későbbiekben már közösen ülhetek a 47-48-as pozsonyi diétán, ugyanis mindketten elindultak a megyei követválasztásokon, sikerrel. Ezután pedig a Batthyány kormány miniszteriként tevékenykedhettek, ahol a vitázás persze adott volt, ugyanakkor már a közös cél szellemében küzdött a magyar felelős kormány az elkövetkezendő idők megpróbáltatásaival...

ÖSSZEZÉS

A kérdés adott: vajon kinek adhatunk igazat ebben a vitakérdésben? Az igazságnak több arculata van. A válasz meglehetősen sokféle lehet. Végére is Kossuth tervei megvalósulásának végkimenetele megfigyelhető történelmünkben. Széchenyi egyes elképzeléseinek végkimenetele azonban homályba vész, és csak találgathatunk, milyen irányt vett volna Magyarország fejlődése, a fontolva haladó Széchenyi további organikus fejlesztéseivel és az udvarral való ideiglenes együttműködésével. Vajon bekövetkezhetett volna a szerves fejlődés által történő kiválás a Habsburg Birodalomból? Nem állíthatjuk biztosan. Vélhetően igen, de a történelem másképp alakult. A racionális megoldás a történelem zűrzavarában szinte fellelhetetlen és még utólag is nehéz lenne megválaszolni ezt a kérdést.

Az viszont megállapítható, hogy nézeteiben, elveiben és gondolkozásmódjában egyaránt különbözött a reformkor két jeles szereplője, de a különböző módszereik és célkitűzéseik egyetlen nemes és legfőbb célra összpontosultak: a magyar nép szellemi, érzelmi, értelmi és gondolati kibontakozására a szabadság jegyében.

FORRÁSJEGYZÉK

- [1.] CSORBA LÁSZLÓ: Miért a legnagyobb? <https://rubicon.hu/cikkek/miert-a-legnagyobb> (Letöltés dátuma 2022.05.05)
- [2.] DR. KOMLÓSSY FERENC: *Széchenyi István gróf élete*, 1911, Hornyánszky Cs. és Kir. udvari könyvnyomdája, Bp.
- [3.] FÉJA GÉZA: *Kossuth Lajos*, 1987, Szépirodalmi Könyvkiadó, Bp.
- [4.] FÓNAGY ZOLTÁN-DOBSZAY TAMÁS: *Széchenyi és Kossuth*, 2003, Kossuth, Bp.
- [5.] GRÓF SZÉCHENYI ISTVÁN: *Hitel*, 1979, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Bp.
- [6.] HERMANN RÓBERT: *Kossuth Lajos élete és kora*, 2002, Pannonica, Bp.
- [7.] KOSSUTH LAJOS: *Felelet gróf Széchenyi Istvánnak Kossuth Lajostól*, 1986, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Bp.
- [8.] LACKÓ MIHÁLY: *Széchenyi és Kossuth vitája*, 1977, Gondolat, Bp.
- [9.] SZÉCHENYI ISTVÁN: *Napló*, 1978, Gondolat, Bp.

²⁹ http://m.blog.hu/vi/viribusunitis/file/Kossuth_es_Szechenyi.pdf (Letöltés dátuma: 2022.05.05)

³⁰ https://helsinkifigyelo.blog.hu/2018/11/27/november_27_szechenyi_az_etnicista_tulzasok_ellen_beszeli_az_akademia_n (Letöltés dátuma: 2022.05.05)

³¹ LACKÓ MIHÁLY: *Széchenyi és Kossuth vitája*, 1977, Gondolat, Bp, 250.

- [10.] <http://www.habsburg.org.hu/cikk/a-sz%C3%A9chenyi%E2%80%93kossuth-vita> (Letöltés dátuma: 2022.05.05)
- [11.] <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Kossuth-kossuth-lajos-osszes-munkai-1/kossuth-lajos-osszes-munkai-vi-AC0D/ifjukori-iratok-1819-julius-5-1837-majus-3-AC2E/78-pest-1836-majus-29-kossuth-levele-pregardt-janoshoz-a-nemzeti-kaszino-igazgatojahoz-bejelenti-hogy-felveteli-kerelmet-visszavonja-BA06/> (Letöltés dátuma: 2022.05.05)
- [12.] <http://www.habsburg.org.hu/cikk/a-sz%C3%A9chenyi%E2%80%93kossuth-vita> (Letöltés dátuma: 2022.05.05)
- [13.] http://m.blog.hu/vi/viribusunitis/file/Kossuth_es_Szechenyi.pdf (Letöltés dátuma: 2022.05.05)
- [14.] <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/SajtoTortenet-a-magyar-sajto-tortenete-1/a-magyar-sajto-tortenete-i-17051848-2D87/a-negyvenes-evok-folyoirat-es-hirlapirodalma-a-forradalomig-15-89B/kossuth-es-a-pesti-hirlap-9DD/> (Letöltés dátuma: 2022.05.05)
- [15.] <http://mek.niif.hu/05500/05533/05533.htm> (Letöltés dátuma: 2022.05.05)
- [16.] https://helsinkifigyelo.blog.hu/2018/11/27/november_27_szechenyi_az_eticista_tulzasok_ellen_beszel_az_akademian (Letöltés dátuma: 2022.05.05)